

Кому: Пану Ярославу Любченку
В.о. Голови Національного агентства з питань
запобігання корупції

E-mail: info@nazk.gov.ua

Від: Ради бізнес-омбудсмена
E-mail: info@boi.org.ua

Щодо: Листа НАЗК вих. №11-06/3973-24 від 23.01.2024

Вих. №2176 від 1 лютого 2024р.

Шановний пане Ярославе!

У відповідь на лист Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) вих. №11-06/3973-24 від 23.01.2024 щодо прохання надати інформацію про стан виконання заходів 1.1.5.3.2, 2.2.3.7.1, 2.4.4.2.1 Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки (Програми) станом на 31.12.2023 Рада бізнес-омбудсмена (Рада) повідомляє наступне.

Щодо заходу 1.1.5.3.2 "Періодичний (не рідше ніж двічі на рік) обмін інформацією про найбільш поширені корупційні практики у взаємодії бізнесу з публічним сектором"

Рада зазначає, що дата завершення виконання цього заходу Програми призначена на грудень 2025 року, і станом на 31.12.2023 цей захід знаходиться у процесі виконання.

Зокрема, підписанням Додаткової угоди від 27.01.2023 до Меморандуму про співпрацю та обмін інформацією між Радою бізнес-омбудсмена та Національним агентством з питань запобігання корупції від 22.09.2016 було формалізовано усталену практику систематичного надання інформації Радою щодо корупціогенних напрямків взаємодії з суб'єктами владних повноважень, які потребують підвищеної уваги з огляду на значний обсяг отриманих Радою скарг у відповідних напрямках. Рада продовжує надавати таку інформацію в контексті налагодженої комунікації з НАЗК.

Щодо заходу 2.2.3.7.1 "Укладення Меморандумів про співпрацю та партнерство між Радою бізнес-омбудсмена та заінтересованими органами державної влади"

Дата завершення виконання цього заходу Програми призначена на грудень 2023 року.

Станом на 31.12.2023 Радою було укладено меморандуми про співпрацю та партнерство з основними органами державної влади, які тим чи іншим чином мають відношення до скарг, з якими до Ради звертається бізнес.

Зокрема, Радою укладено наступні меморандуми:

- Меморандум про співпрацю з Міністерством відновлення (Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України) від 14.12.2023;
- Меморандум про партнерство з Агентством відновлення від 20.02.2023;
- Меморандум про партнерство та співробітництво з Генеральною прокуратурою України від 12.11.2019;
- Меморандум про партнерство з Державною податковою службою України від 06.11.2019;
- Меморандум про партнерство та співробітництво з Державною митною службою України (ДМСУ) від 06.11.2019;
- Меморандум про партнерство зі Службою безпеки України (СБУ) від 11.09.2017;
- Меморандум про партнерство та співпрацю з Національним агентством з запобігання корупції (НАЗК) від 22.09.2016;

Національне агентство з питань запобігання корупції
№11687/0/03-24 від 01.02.2024

- Меморандум про партнерство та співробітництво з Національною поліцією України від 07.09.2016;
- Меморандум про партнерство та співробітництво з Київською міською державною адміністрацією (КМДА) від 14.06.2016;
- Меморандум про співпрацю та обмін інформацією з Міністерством екології та природних ресурсів України від 07.06.2016;
- Меморандум про партнерство та співпрацю з Національним антикорупційним бюро України (НАБУ) від 26.01.2016;
- Меморандум про партнерство з Державною фіскальною службою України від 12.10.2015;
- Меморандум про партнерство та співпрацю з Міністерством юстиції України від 15.09.2015;
- Меморандум про партнерство та співпрацю з Державною регуляторною службою України від 07.07.2015.

Тексти відповідних меморандумів можна знайти на веб-сайті Ради¹.

Щодо заходу 2.4.4.2.1 "Участь представників органів державної влади у заходах, що здійснюються в рамках щорічного місяця ділової доброчесності комплаєнс практиків Всеукраїнської мережі доброчесності та комплаєнсу"

Рада зазначає, що дата завершення виконання цього заходу Програми призначена на грудень 2025 року. Продовжують вживатися заходи з його реалізації.

Станом на 31.12.2023 місяць ділової доброчесності було проведено у період з 11.05.2023 по 15.06.2023². Під час заходу забезпечувався діалог органів державної влади із бізнес-середовищем щодо просування культури доброчесного, етичного та відповідального ведення бізнесу.

Рада зазначає, що організацією місяця ділової доброчесності комплаєнс практиків є Всеукраїнська мережа доброчесності та комплаєнсу (**UNIC**), яка була представлена Радою в 2017 році, а основним виконавцем у Програмі зазначено Міністерство економіки України. Тому для отримання деталей щодо проведення зазначеного заходу Рада рекомендує звернутися до UNIC.

Отже, Рада просить НАЗК внести зазначену в листі інформацію до Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики.

Заступниця бізнес-омбудсмена

Тетяна Коротка

¹ <https://boi.org.ua/about-us/cooperation/>

² <https://unic.org.ua/news/ostannij-zahid-v-ramkah-misyacya-dilovoyi-dobrochesnosti-unic-2023-vid-lugano-do-londona-bachennya-dobrochesnogo-biznesu-vidbudovi-ukrayini-478/>

Кому: Пану Павлуцику Віктору Володимировичу
Голові Національного агентства з питань
запобігання корупції

Email: info@nazk.gov.ua

Від: Ради бізнес-омбудсмена

Email: info@boi.org.ua

Щодо: Листа НАЗК №25-10/44528-24 від 18.06.2024

Вих. №2661 від 28 червня 2024р.

Шановний Вікторе Володимировичу!

У відповідь на лист НАЗК №25-10/44528-24 від 18.06.2024 з проханням про надання інформації у відповідності до п.п. 1.1.5.3.2 додатка до Державної антикорупційної програми про найбільш поширені корупційні практики у взаємодії бізнесу з публічним сектором, Рада бізнес-омбудсмена в межах своєї компетенції надає відповідну інформацію.

Додаток: Інформація щодо сфер з підвищеним ризиком корупційних практик

З повагою,

Заступниця бізнес-омбудсмена

Тетяна Коротка

Виконавець: Степан Дуплінський
050 230 05 94

Інформація щодо сфер з підвищеним ризиком корупційних практик

Рада бізнес-омбудсмена (**Рада**) проаналізувала звернення бізнесу за період з 02.06.2023 по 01.06.2024. За результатами аналізу виокремлено типові категорії звернень бізнесу із зазначених питань за такими сферами: оподаткування, діяльність правоохоронних органів та митниця.

Оскільки інструментарій Ради є обмеженим у можливостях дослідження обґрунтованості корупційної складової у кожному конкретному випадку, Рада виокремила найбільш поширені предмети скарг у кожній зазначеній сфері, тому що, на переконання Ради, статистично такі проблеми можуть створювати найбільш сприятливі умови для виникнення корупційних зловживань.

Рада проаналізувала найпоширеніші проблеми скаргників у скаргах на органи влади і ранжувала їх від найпоширеніших до менш поширених. Визначаючи ступінь поширеності проблеми, Рада за спаданням розташувала сфери, в яких можуть виникати потенційні корупційні ризики.

Варто зауважити, що для оцінки наявності корупційних ризиків Рада не враховувала скарги, які знаходяться на етапі попередньої оцінки (оскільки поки неможливо судити про обґрунтованість їх предмету), а також скарги, які були відхилені або розгляд яких було припинено через виявлення фактів невідповідності критеріям прийнятності скарг, а також заархівовані скарги.

Податкова сфера

Традиційно найбільша частка звернень бізнесу до Ради стосується податкових питань. Це пов'язано зі значною кількістю податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які існують в Україні, складністю і недосконалістю податкового законодавства, а також неоднорідністю практики його застосування. Значна кількість та суттєве різноманіття проблем, які притаманні сфері оподаткування в Україні, суттєво впливають на щоденну роботу українського бізнесу та можуть створювати підґрунтя для корупції. Водночас, з аналізу звернень, які Рада отримувала від підприємців, можна виокремити такі найбільш типові проблеми у податковій сфері:

1. Невиконання судових рішень щодо реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування (**ПН/РК**)

Найпоширенішою категорією скарг до Ради в податковій сфері є невиконання судових рішень щодо зобов'язання Державної податкової служби України зареєструвати ПН/РК. Так, за досліджуваний період ця категорія скарг становила 36% всіх податкових скарг. Треба зазначити, що порівняно з минулим роком є тенденція до зменшення їх кількості: тоді такі скарги становлять близько половини всіх скарг податкової тематики.

Корупційні ризики в даній категорії скарг полягають в тривалості виконання рішень судів – деякі виконуються в розумні строки, а деякі судові рішення можуть не виконуватись роками.

2. Податкові перевірки

Податкові перевірки є важливим інструментом, за допомогою якого держава контролює виконання податкового законодавства. Однак, вони також можуть бути супроводжені корупційними ризиками, що пов'язані із широкою дискрецією контролюючих органів як при здійсненні кваліфікації певної діяльності як такої, що вчинена із порушенням законодавства, так і при виборі санкції за відповідне порушення. Наприклад, Рада спостерігає тенденцію до кваліфікації будь-яких порушень як умисних без реального дослідження суб'єктивної сторони правопорушення, що, відповідно, тягне за собою застосування підвищеного розміру штрафу. Необґрунтоване застосування дискреції у виборі санкції може призводити до виникнення корупційних ризиків.

З моменту відновлення перевірок наприкінці 2023 року, кількість скарг цієї тематики збільшилась. У зв'язку з цим Рада за власною ініціативою провела розслідування "[Податкові перевірки: перевіряй, але довіряй](#)", в якому висвітила основні проблеми у цій сфері та шляхи їх подолання. Рада дійшла висновку, що щорічно більше 99% податкових надходжень до бюджету забезпечуються за рахунок добровільної сплати податків, а частка надходжень від донарахованих грошових зобов'язань після 2017 року ніколи не досягала 1% в загальній сумі податкових надходжень. Отже державі доцільно переоцінити свій підхід до витрачання ресурсу на таку контролюючу діяльність.

3. Систематичне зупинення реєстрації ПН/ПК

Ця категорія скарг традиційно складала велику долю скарг до Ради, у зв'язку з чим Рада у 2023 році випустила окреме розслідування цієї проблематики, результати якого були детально висвітлені в звіті "[СМКОР як інструмент адміністрування ПДВ](#)".

Варто зазначити, що після цього розслідування ситуація дещо покращилась, і ця категорія посіла друге місце після.

4. Неврахування таблиць даних платника ПДВ та віднесення платників ПДВ до ризикових

Рада вирішила об'єднати ці дві категорії тому, що вони загалом стосуються претензій до "загальної картини" роботи бізнесу. У звіті "[СМКОР як інструмент адміністрування ПДВ](#)" Рада висвітила багато проблемних моментів цієї сфери, частина з яких і досі залишається актуальною.

5. Відшкодування ПДВ

Скарги платників податків до Рада пов'язані із затримками здійснення відшкодування ПДВ здебільшого у випадку передбаченому п.п. г) п.200.12 ст. 200 Податкового кодексу України, згідно з яким зазначена у заяві сума бюджетного відшкодування вважається узгодженою з дня визнання протиправним та/або скасування податкового повідомлення-рішення, у зв'язку з чим його сума має відображатися в Реєстрі на наступний робочий день після виникнення такого випадку. Однак мають місце затримки із відшкодуванням, які потенційно можуть породжувати корупційні ризики.

Окремим проблемним моментом є те, що Державно податкова служба України (ДПС) трактує норму абзацу третього п. 200.15 ст. 200 Податкового кодексу України щодо узгодженості суми податку, заявленої до відшкодування з моменту завершення судового оскарження всупереч імперативній нормі про обов'язковість судових рішень, які набули законної сили. На практиці, цю норму ДПС трактує як таку, що дозволяє не повертати спірну суму до тих пір, поки касаційний суд остаточно не відмовляє у відкритті касаційного провадження, а не одразу після винесення остаточного апеляційного рішення на користь платника. На думку Ради, ця проблема утворилася через двозначне трактування зазначеної норми та відсутність своєчасного реагування держави на грубе порушення принципу обов'язковості судових рішень.

6. Функціонування СЕА ПДВ

Дана категорія скарг більшою мірою пов'язана із зволіканням податкових органів у виконанні рішень судів щодо поновлення/зміни показників у СЕА ПДВ (суми, на яку платник податків має право зареєструвати ПН/РК в ЄРПН). Як і у попередніх випадках, корупційні ризики пов'язані із затримками виконання рішень судів.

7. Скасування реєстрації платником певного виду податків

Скарги цієї категорії полягають в необґрунтованому скасуванні статусу платника ПДВ або платника єдиного податку. Корупційні ризики полягають в неоднозначному правозастосуванні норм податкового законодавства, що призводить до неможливості користуватися перевагами скасованого режиму оподаткування.

8. Нарахування податкових зобов'язань в період їх добровільної сплати

На період дії воєнного стану до Податкового кодексу України були прийняті зміни, які надавали платникам єдиного податку 1-2 груп право добровільної сплати єдиного податку починаючи з II кварталу 2022 року. Однак Рада час від часу отримує скарги щодо безпідставного донарахування єдиного податку в період його необов'язкової сплати. Такі ситуації можуть містити корупційні ризики, оскільки підстави для донарахування єдиного податку відсутні, якщо відбулося належне декларування відсутності податкових зобов'язань.

9. Підтвердження неможливості виконання податкових зобов'язань

У зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України, що призвела до втрати деякими платниками податків майна, документів тощо, державою було запроваджено механізм підтвердження неможливості виконання податкових зобов'язань. Однак, через неоднорідне правозастосування, не всі зацікавлені платники податків змогли скористатися цим правом. Дискреція податкових органів щодо переліку підтверджуючих документів може призводити до корупційних ризиків.

Правоохоронна сфера

У скаргах правоохоронної тематики до проблемних сфер Рада виділила такі основні категорії звернень:

1. Невиконання ухвал слідчого судді

У 2024 році ця тема залишається найвищим корупційним ризиком, вказуючи на системну проблему можливості нехтування рішеннями суду та порушення принципу незалежного судочинства. Ця категорія досить широка, але переважно стосується незаконного утримання тимчасово вилученого майна правоохоронними органами, арешт на які не було накладено або було знято.

2. Недотримання розумних строків; неефективне або неактивне досудове розслідування

Друга за обсягом категорія стосується потенційного тиску на бізнес шляхом відсутності реакції на клопотання; здійснення несистемних слідчих (розшукових) дій, які не сприяють досягнення мети

кримінального провадження; відсутність закриття кримінального провадження або передачі обвинувального акту до суду без активних дій слідства у за давнених кримінальних провадженнях.

3. Непропорційні заходи або безпідставне кримінальне провадження

Ця категорія дещо перетинається з другою, оскільки також може створювати корупційні ризики. Суттєва різниця, як правило, в тому, що скарги цієї категорії стосуються не просто неефективного досудового розслідування, а умисного блокування діяльності бізнесу під час кримінального провадження, наприклад, шляхом постійних обшуків, вилучення потенційно нерелевантного для кримінального провадження майна або взагалі відкриття кримінального провадження без очевидних для бізнесу підстав.

Митна сфера

У період до повномасштабного вторгнення бізнес звертався до Ради із численними скаргами на дії та рішення митних органів. Нижче наводимо найбільш поширені скарги у митній сфері (за спаданням), що, в свою чергу, можуть створювати значні корупційні ризики.

1. Системне коригування митної вартості

Протягом останніх років цей тип скарг традиційно складає переважну більшість скарг митної тематики до Ради. Наведене пояснюється збереженням корупційної складової для даної категорії справ.

Неефективність та непрозорість контрольних процедур митних органів в частині визначення митної вартості створює ризики обчислення митних платежів у некоректний спосіб. За наявною інформацією митні органи найчастіше зловживають правом витребувати додаткові документи та без належної прозорості застосовують другорядні методи визначення митної вартості. Наведене підвищує ризики неналежного виконання митних формальностей митними органами з корисливою метою.

Рада дійшла висновку, що зловживання, зокрема, полягають у тому, що регіональна митниця обмежена кількома годинами для оцінки належності пакету документів, в той час як під час процедури адміністративного оскарження Державна митна служба України фактично починає перевіряти обставини постачання з нуля і має на це місяць. Це часто утворює ситуації, коли бізнес стикається зовсім з новими претензіями вже під час розгляду їх скарги, ніж було зазначено в рішенні регіональної митниці про коригування, що частково компенсується можливістю досилати додаткові документи до винесення остаточного рішення.

2. Протиправні дії посадових осіб митних органів в рамках митних адміністративних проваджень

Значний ризик корупційних зловживань є характерним для проваджень про порушення митних правил. У таких випадках можливе необґрунтоване притягнення до відповідальності за буцімто порушення митних правил або ж затягування повернення майна, що було вилучено в рамках окреслених процедур.

3. Затримка митного оформлення товарів

За наявності сприятливих умов для штучного затримання процесів митного оформлення товарів підвищується ризик корупційних дій посадових осіб митних органів враховуючи небажання бізнесу нести додаткові витрати та інші незручності через простій товарів.

4. Затримка та/або уникнення повернення надмірно сплачених митних платежів

Зазвичай, за результатами оскарження рішень про визначення митної вартості та/або класифікації товарів у межах адміністративної та/або судової процедури, виникає питання про повернення бізнесу надміру сплачених митних платежів. Свідоме затягування повернення надмірно сплачених митних платежів створює умови для корупційних зловживань митними органами.

5. Практика визначення коду товару УКТ ЗЕД

Непослідовне та довільне правозастосування положень митного законодавства при визначенні коду товару УКТ ЗЕД створює підґрунтя для зловживань митних органів у процедурах контролю за правильністю класифікації товарів під час їх переміщення через митний кордон України.